

УДК 342.127:17.(477)

Ольга Капітан

Львівський національний
університет ветеринарної медицини
та біотехнологій ім. С. З. Гжицького,
кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри права,
ola.kapitan1980@gmail.com

ПРАВОВІ ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ

<http://doi.org/10.23939/law2021.31.151>

© *Капітан О.*, 2021

У статті розкрито правові особливості державної соціальної політики у сфері захисту прав дітей. Зазначено, що державна соціальна політика щодо питань сім'ї та дітей є одним із основних напрямів загальнодержавної політики держави, що передбачає характерологічну діяльність органів державної влади, місцевого самоврядування й суспільних інституцій стосовно формування визначальних завдань та принципів соціального захисту сім'ї та дітей.

Наголошується на тому, що реалізація оперативної соціальної держави потребує формування дієвого механізму, ефективного концептуального базису державної соціальної політики щодо питань сім'ї та дітей. Втім, велика кількість нормативно-правових актів, які маю різну юридичну силу, їхня суперечність, роз'єднаність, високий рівень динамічності, постійне виникнення нових норм, які значно ускладнюють зміст та структуру правової основи, досить негативно впливають на розвиток державної соціальної політики щодо питань сім'ї та дітей.

Визначено, що нині в Україні основною проблемою державної соціальної політики щодо питань сім'ї та дітей є відсутність комплексного державно-правового підходу, а також низький рівень фінансових ресурсів, що спрямовуються на реалізацію державної політики у цій сфері.

Ключові слова: соціальна політика; соціальний захист; соціальна держава; діяльність суб'єктів формування; реалізація соціальної політики; захист прав дітей; система соціального захисту сім'ї та дітей.

Постановка проблеми. Прогресивний розвиток демократичної держави неможливий без удосконалення та утвердження правової основи усіх сфер державного й суспільного життя. Тому упродовж останніх років як законодавчі, так і виконавчі органи державної влади України здійснюють активний правотворчий процес, результатом якого повинно стати якісне поліпшення правового регулювання всіх сфер суспільного буття.

Визначальним демократичним принципом Конституції України виступає саме принцип соціальної держави, згідно з яким держава зобов'язана здійснювати політичну діяльність та нести безпосередню відповідальність за повноцінне забезпечення загально визнаних і конституційних прав громадян і їхніх сімей. Як засвідчують реалії в Україні, сучасне становище сімей і дітей потре-

бує послідовної реалізації державної соціальної політики стосовно забезпечення відповідного життєвого рівня, який становить основу належного фізичного, розумового, морального, духовного і соціального розвитку кожної дитини.

Аналіз дослідження проблеми. Питання сутності діяльності суб'єктів формування та реалізації соціальної політики України в умовах євроінтеграційних процесів розглядалися крізь призму наукових досліджень М. Абрамова, О. Балинської, Д. Беззубова, Ю. Білоусова, Н. Бортник, Д. Валєєва, В. Заросила, В. Грохольського, О. Костенка, О. Лавриновича, Н. Лєсько, Б. Малишева, Ю. Назара, М. Оніщука, Н. Ортинської, В. Петкова, С. Петкова, О. Рябченко, Г. Стадніка, О. Тильчик, М. Хавронюка, І. Хомишин, Н. Христинченко, Ф. Шиманського, І. Шопіної та ін. Однак, в умовах трансформаційних змін, що відбуваються в українському суспільстві, залишаються окремі невирішені питання соціальної політики у сфері захисту прав дітей.

Мета статті – розкрити правові особливості державної соціальної політики у сфері захисту прав дітей.

Виклад основного матеріалу. Нині дослідження сім'ї та сімейних відносин є стратегічно важким напрямком як наукового, так і політичного дискурсу, що викликано усвідомленням його суб'єктами значної ролі інституту сім'ї в окресленні перспектив подальших соціальних трансформацій в нашій державі зокрема, та у глобальних масштабах загалом.

Науковці акцентують на тому, що “протягом останніх десятиліть у більшості країн світу інститут сім'ї зазнав доволі серйозних змін. Це, зокрема, відбулося у результаті перемін шлюбно-сімейних орієнтацій: активно практикується дошлюбна сексуальна поведінка молоді, позашлюбні народження, поширюється малодітність чи свідома бездітність, зростає кількість розлучень. Відтак, дедалі більше неповних сімей та сімей із некревними батьками, відчуженість (відокремлення) дітей від сім'ї, зниження авторитетності батьків у порівнянні із авторитетом ровесників, друзів, “успішно влаштованих у житті”, значне підвищення рівня підліткової девіантності. Визначені тенденції поглиблюються у контексті загального зниження рівня добробуту соціуму, погіршення психічного й фізичного стану здоров'я дітей та батьків, зростання числа самотніх літніх чоловіків й жінок. Значне погіршення шлюбного стану населення безумовно негативно впливає на базиси шлюбно-сімейних відносин та сімейну структуру соціуму як демографічно-економічну основу сталого розвитку держави, суспільства” [1, с. 30].

Однією із визначальних сфер соціальної політики держави, що формує завершену сталу систему, виступає соціальний захист дітей і сімей. Основою його є нормативно-правова база та організаційна структура, яка своєю діяльністю охоплює всі вікові й проблемні групи дітей (з особливими потребами, сиріт, безпритульних), сім'ї, що опинилися у складних життєвих обставинах, а також особи, які безпосередньо взаємодіють з дітьми [2, с. 199].

Аналіз значної джерельної бази засвідчив, що закони, які формують інституційний базис державної політики у сфері захисту сім'ї, можна виокремити у такі групи:

- 1) закони, які регулюють діяльність держави, що безпосередньо стосується соціального захисту сім'ї;
- 2) закони, що регламентують соціальне забезпечення населення й соціальний супровід соціально-вразливих верств;
- 3) закони, що стосуються діяльності органів соціального захисту;
- 4) закони відносно регулювання суспільно-політичних процесів у кризових умовах;
- 5) закони, які регламентують трудову діяльність та пенсійне забезпечення;
- 6) закони стосовно бюджету України [3, с. 60].

Державна політика щодо формування належної системи соціального захисту сім'ї та дітей визначається здійсненням таких соціальних функцій як:

- політична – забезпечення гарантованого рівня соціальної стабільності у державі, зокрема у соціумі, що знаходиться в кризовій ситуації та має значні соціальні проблеми;
- економічна, що полягає у відповідальності держави перед соціумом щодо забезпечення соціальних виплат: пільг і субсидій багатодітним родинам, сім'ям, які виховують дітей з обмеженими можливостями чи особливими потребами; належної матеріальної допомоги для утримання дітей;
- суспільна – гарантований захист і підтримка бідних категорій сімей, що виховують дітей, а також соціальне влаштування тих дітей, які знаходяться у складних життєвих обставинах;
- культурна – мета якої полягає у підвищенні ролі людського капіталу, що є рушійною силою економічного зросту європейської соціально-правової держави, позаяк система соціального захисту повинна гарантувати забезпечення належних життєвих стандартів, а відтак й збереження наступних генерацій;
- демографічна – спрямована на забезпечення належного розвитку та гідного життя наступних генерацій, запобігання кількісним втратам населення держави, що виникають у результаті різних кризових ситуацій [2, с. 199–200].

Законодавчою основою регулювання державної соціальної політики, що стосується питань сім'ї та дітей є Основний Закон України. Так, стаття 1 Конституції декларує, що Україна є соціальною державою, яка делегує державним органам надважливе повноваження – захист соціально-економічних прав громадян. Згідно статті 48 гарантується достатній життєвий рівень кожній сім'ї в Україні, його основними показниками постає забезпеченість членів сім'ї їжею, одягом й послугами. Стаття 51 у частині 3 наголошує на тому, що сім'я, поряд із дитинством й материнством, охороняється самою державою. Важливою є стаття 63, що гарантує захист сімейної етики, йдеться про те, що кожен громадянин наділений правом не давати свідчення у випадку порушення проти одного з членів своєї сім'ї слідства чи справи [4].

В Україні із 1999 р. діє Концепція державної сімейної політики, що була розроблена відповідно до Конституції України. Ця Концепція визначає загальну стратегію та визначальні напрямки державної сімейної політики, а також передбачає виконання системи певних заходів тощо. У ній означено найбільш вразливі категорії сімей, що потребують дієвої державної та суспільної підтримки, до них відносяться: неповні сім'ї, в яких дітей виховує одна особа (мати чи батько); сім'ї, які виховують дітей з особливими потребами; сім'ї з дітьми, зокрема багатодітні; сім'ї, у яких немає годувальника; сім'ї людей похилого віку; сім'ї, в яких немає стабільних джерел доходів [5].

У національному законодавстві, зокрема в ст. 5 Сімейного кодексу України № 2947-III (від 10 січня 2002 року), закріплено правовий статус сім'ї, права й обов'язки її членів, визначено сутність державного регулювання як майнових, так і немайнових прав, а також питання усиновлення. У ст. 6 цього Кодексу схарактеризовано принципи державної охорони сім'ї, роз'яснено особливості створення належних умов для материнства й батьківства, для матеріального та морального заохочення до цього, для зміцнення сім'ї, підтримки пріоритетності сімейного виховання дитини, піклування й підтримки державою дітей-сиріт.

Відповідно до положень Кодексу законів про працю України № 322-VIII (від 10 грудня 1971 р.) у ст. 182 соціальний захист сім'ї здійснюється шляхом надання додаткових відпусток тим працівникам-батькам, які усиновили дитину старше трьох років.

Цивільне національне законодавство захищає сім'ю, її членів через правове регулювання норм піклування, опіки та опікунства. Так, Цивільний кодекс України № 435-IV (від 16 січня 2003 року) у главі 6 чітко визначає права й обов'язки опікуна/піклувальника та підопічного, а також значення органу опіки у догляді щодо дотримання законності діянь сторін, захищає нематеріальні та матеріальні права й інтереси сторін піклування і опіки.

Кодекс України про адміністративні правопорушення № 8073-X (від 7 грудня 1984 року) та Кримінальний кодекс України № 2341-III (від 5 квітня 2001 року) регламентують відповідальність членів щодо заподіяння один одному різного роду насильницьких дій.

У Законі України “Про запобігання та протидію домашньому насильству” № 2229-VIII (від 7 грудня 2017 р.) зазначається, що державний правовий механізм із запобігання і подолання наслідків насильства серед членів сім’ї незважаючи на факт спільного проживання, поширюється на таке коло осіб: подружжя, а теж і колишнє подружжя; наречених; матір (батька) чи дітей одного з подружжя (колишнього подружжя) та іншого з подружжя (колишнього подружжя); осіб, які мають спільну дитину чи дітей; осіб, які проживають (чи проживали) однією сім’єю, втім між собою не перебувають (чи не перебували) у шлюбі, їхніх батьків та дітей; батьків (мати, батько) та дитина (діти); баба (дід) та онука (онук); опікунів, піклувальників, їхніх дітей та осіб, які перебувають (чи перебували) під піклуванням, опікою; прийомних батьків, батьків-вихователів, патронатних вихователів, їхніх дітей та прийомних дітей, дітей-вихованців, дітей, що проживають (чи проживали) у сім’ї патронатного вихователя та інших осіб, визначених законодавством. Окрім цього, означений Закон подає роз’яснення таких нових юридичних понять як “домашнє насильство”, “дитина-кривдник”.

Інша група законів України врегульовує організацію державних органів виконавчої влади у справах сім’ї, їхні функції та діяльність. Такі акти вищої юрисдикції формулюють виразну вертикальну структуру соціальних органів і служб. Так, приміром, Закон України “Про соціальні послуги” № 2671-VIII (від 17 січня 2019 р.) розкриває головні організаційні та правові засади щодо надання соціальних послуг, які спрямовані на профілактику складних життєвих ситуацій/обставин, подолання або принаймні мінімізацію наслідків особам/сім’ям, які знаходяться у таких обставинах.

Закон України “Про соціальну роботу з сім’ями, дітьми і молоддю” № 2558-III (від 21 червня 2001 р.) визначає особливості організації державної політики у напрямі соціальної роботи із сім’ями та дітьми. У цьому Законі зауважується, що державну соціальну роботу зі сім’ями реалізують не лише фахівці соціальної роботи, юридичні та фізичні особи, що надають соціальні послуги, втім й волонтери, які по-суті є гарантією підвищення рівня якості надання послуг та сприятливим майданчиком професіоналізації соціальної роботи.

Національне законодавство теж регламентує організаційні основи ефективного функціонування органів виконавчої й місцевої влади, об’єктом діяльності яких є захист прав дітей. У цьому контексті варто зважити на такі Закони України: “Про органи та служби у справах дітей й спеціальні установи для дітей” № 20/95-ВР (від 24 січня 1995 р.), “Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт й дітей, які позбавлені батьківського піклування” № 2342-IV (від 13 січня 2005 р.) та інші.

У питаннях сім’ї та дітей вагомим нормативно-правовим актом є Концепція Державної соціальної програми “Національний план дій стосовно реалізації Конвенції Організації Об’єднаних Націй про права дитини” № 230-р. (від 5 квітня 2017 р.) на період до 2021 року. Ця Концепція є консеквентним продовженням “Національного плану дій стосовно реалізації Конвенції Організації Об’єднаних Націй про права дитини” на період до 2016 року, відтак вона повинна сприяти формуванню новітньої ефективної моделі роботи органів державної влади й місцевого самоврядування на всіх рівнях у напрямку оптимального забезпечення інтересів й прав дітей [6].

Як бачимо, Україна має доволі розвинутий нормативно-правовий базис щодо державного соціального захисту сім’ї та дітей, яка продовжує трансформуватися з огляду на суспільно-політичні зміни 2013–2021 років та умовах євроінтеграційних викликів. Диверсифікація механізмів й форм роботи державних соціальних центрів та служб здійснюється у контексті політики імплементації європейських і міжнародних стандартів соціального супроводу соціуму, де визначальне значення у модернізації національного соціального законодавства зіграє Угода про асоціацію України та Європейського Союзу [3, с. 75–76].

В Україні державна соціальна політика щодо питань сім'ї та дітей перебуває у відомстві Міністерства соціальної політики, відтак накази цього центрального органу виконавчої влади постають як засоби реалізації загальної політики держави.

Разом із цим, значну роль у житті сім'ї та дітей відіграють ті рішення, що приймаються іншими міністерствами нашої держави, приміром, Міністерством внутрішніх справ, Міністерством охорони здоров'я та іншими.

Інформація стосовно механізмів реалізації державної політики у напрямку захисту сім'ї та дітей міститься у загальнодержавних і регіональних цільових програмах. Зокрема, серед програм національного рівня виокремлюють програми: підтримки сім'ї, підтримки внутрішньо переміщених осіб, протидії торгівлі людьми, утвердження гендерної рівності. Загальнонаціональні програми знаходять своє безпосереднє втілення у регіональних програмах, які вже на локальному рівні актуалізують потреби соціального захисту у конкретних громадах.

Продовжуючи розвивати цю проблематику, варто звернути увагу на багатолітню ефективну співпрацю Уряду нашої держави із Дитячим фондом Організації Об'єднаних Націй (ЮНІСЕФ). Завдяки цій структурі реалізується програма співробітництва, ціль якої є вжиття відповідних заходів щодо зменшення дитячої смертності, покращення здоров'я матерів, їх дітей, захисту особливо вразливих категорій населення, основне місце серед яких займають діти, зупинення поширення ВІЛ-інфекції/СНІДу, туберкульозу та інших інфекційних захворювань. Така робота передбачена чотирма основними підпрограмами: "Захист дітей", "ВІЛ/СНІД, діти й молодь", "Здоров'я та розвиток дитини", "Адвокація, інформаційна діяльність й соціальна політика". Відтак, наша держава за підтримки цієї міжнародної організації докладає певних зусиль до розширення інформаційного поля про можливе отримання кожною дитиною кваліфікованих послуг у межах діючої в Україні системи соціального захисту дітей [7].

Особливе значення у формуванні ефективної державної соціальної політики стосовно питань сім'ї та дітей відводиться Уповноваженому Президента України з прав дитини. Необхідно наголосити, що попри певні позитивні зрушення в сфері захисту прав дітей та запровадження нового окремого інституту Уповноваженого, нині існує ціла низка прогалин у його діяльності. Окремі вчені зауважують, що для більш повної ефективної реалізації завдань Уповноваженого доцільно на законодавчому рівні закріпити його пряму взаємодію із Уповноваженим ВРУ з прав людини, позаяк порушення прав дитини є, безумовно, порушенням прав людини. Разом із тим, така взаємодія дозволить ефективно спільно впливати на причини та умови, які зумовлюють порушення прав дітей. Іншою істотною прогалиною виступає те, що, на превеликий жаль, Уповноважений з прав дитини не має повноваження звертатися до Конституційного Суду України [8, с. 22].

Важливу позитивну роль у розвитку ефективної державної соціальної політики щодо питань сім'ї та дітей зіграло формування при Уповноваженому Президента України з прав дитини у березні 2018 року консультативно-дорадчого органу – Національної дитячої ради. Конститутивною метою цієї дитячої ради є забезпечення участі дітей і молоді у тих реформах, які здійснюються в нашій державі, тобто залучення їх до активної безпосередньої участі у суспільному житті.

Так, відповідно до стратегії розвитку Європейського Союзу визначальною його складовою є залучення дітей, молоді до формування державної політики. У своїй стратегії Європейський Союз задекларував, що в кожній європейській демократичній країні до кінця 2020-х років повинна запрацювати "National Eurochild Forum" (Національна дитяча рада). Ця Рада є виборним органом, куди самі ж діти обирають своїх представників із дітей. Членами цієї Ради є представник-дитина від кожного регіону держави, з-поміж яких пізніше обирають одного представника до Дитячої ради Європи [9]. Отже, саме формування в Україні механізму забезпечення участі дітей в роботі Дитячої ради Європи постає надважливою складовою державного курсу на інтеграцію до Європейського Союзу.

Убезпечуючи формування й гарантуючи реалізацію державної соціальної політики щодо питань сім'ї та дітей в Україні, перед суб'єктами державного управління в означеній сфері постає

важливе завдання – найповніше врахування кадрових й інноваційно-технологічних факторів, які безпосередньо впливають на продуктивність державного управління охороною дитинства.

- Кадрові фактори: фахова компетентність й професіоналізм державних службовців; рівень кадрового потенціалу; ефективна організація підготовки чи перепідготовки, постійне підвищення кваліфікації державних службовців; налагоджена якісна система добору кадрів; плинність кадрів; мотивація діяльності.

- Інноваційно-технологічні фактори: розроблення та запровадження інноваційних підходів; налагоджене міжнародне співробітництво й впровадження позитивного зарубіжного досвіду; дієвість державно-управлінських рішень стосовно питань сім'ї та дітей в Україні; наявність оперативних технологій державного управління; переорієнтація на надання державно-управлінських послуг; системне запровадження інформаційних технологій; покращання технологій соціальної роботи із сім'ями дітьми різних категорій [10, с. 202].

Цілком підтримуємо позицію дослідників О. Приходько та К. Мусточко стосовно того, що “покращення умов розвитку дітей повинно усвідомлюватися як доконечна передумова оптимального демографічного й соціально-економічного майбутнього держави, як проблема загальнонаціонального значення, що вимагає негайного належного вирішення” [11, с. 98].

Сім'я завжди була, є та буде тим первинним природним середовищем психічного, фізичного, духовного та соціального розвитку кожної дитини, її матеріального благополуччя, а відтак, несе пряму відповідальність за створення відповідних умов для цього. Сім'я покликана бути основним джерелом емоційної та матеріальної підтримки, психологічно-фізичного захисту, модусом збереження та передачі загальнолюдських й національно-культурних цінностей майбутнім генераціям. Відтак, сім'я зобов'язана залучати дітей до освіти, культури, виховувати у дитині загальнолюдські та правові норми суспільного життя. Всі державні та суспільні інституції повинні підтримувати зусилля батьків чи осіб, які їх замінюють, щодо забезпечення оптимальних умов для виховання, здорового розвитку, освітнього зростання, соціальної адаптації кожної дитини.

Будь-яка дитина має право на розвиток, виховання у сімейному середовищі, незалежно від того, чи її біологічна родина може забезпечити гідні умови життя й виховання, і чи її батьки здатні відповідним чином здійснювати свої обов'язки. У випадку тих дітей, які в силу життєвих обставин залишилися без батьківського піклування, держава зобов'язана забезпечити їхній належний розвиток [11, с. 97].

Варто зазначити, що у Проміжній доповіді за 2012–2016 роки щодо виконання Україною Конвенції Організації Об'єднаних Націй про права дитини наголошується, що нині діюче нормативно-правове забезпечення стосовно захисту прав дитини та сім'ї знаходиться на неналежному рівні, а тому потребує негайного вжиття необхідних заходів. Серед основних недоліків названі такі:

– безсистемність, що полягає у відсутності єдиної системи органів із питань сім'ї і дітей, відповідного алгоритму гармонійної взаємодії між ними;

– фактично усім нормативно-правовим актам, що регулюють питання зі захисту сім'ї і дитини, характерна певна декларативність, часто не існує жодних механізмів виконання того чи іншого положення;

– дефіцит фінансування інститутів із захисту прав дитини [12].

Підтримуємо твердження дослідниці Н. Лесько про те, що в цілому державна політика в Україні із питань сім'ї та дітей відповідає загальними міжнародним стандартам та націлена на елімінацію узвичаєних стереотипів у цій сфері. Втім, національне українське законодавство стосовно цих питань містить чимало нормативно-правових актів, що доволі часто суперечать один одному. Це, зокрема, стосується повноважень органів й установ, процедур їхньої звітності, порядку вживання належних заходів. Також, очевидно в Україні є проблема нормативного забезпечення координації та налагодженої взаємодії зусиль державних установ й організацій із питань сім'ї та дітей.

10 грудня 2010 р. було розпочато адміністративну реформу, внаслідок якої ліквідовано важливі галузі управління в сфері захисту сім'ї та дітей [13, с. 214].

Висновки. Вищезазначене дозволяє висновувати, що державна соціальна політика щодо питань сім'ї та дітей є одним із основних напрямів загальнодержавної політики держави, що передбачає характерологічну діяльність органів державної влади, місцевого самоврядування й суспільних інституцій стосовно формування визначальних завдань та принципів соціального захисту сім'ї та дітей.

Нечітке окреслення повноважень органів виконавчої влади щодо забезпечення формування державної соціальної політики із питань сім'ї і дітей виступає причиною, передумовою доволі частих законодавчих змін, певної нестабільності їх структури, зокрема статусу, кількісного складу. Також, на локальному рівні не існує чіткого механізму координації діяльності різних структурних підрозділів, компетенціями яких є забезпечення формування ефективної соціальної політики на місцевому рівні.

Реалізація оперативної соціальної держави потребує формування дієвого механізму, ефективного концептуального базису державної соціальної політики щодо питань сім'ї та дітей. Втім, велика кількість нормативно-правових актів, які мають різну юридичну силу, їхня суперечність, роз'єднаність, високий рівень динамічності, постійне виникнення нових норм, які значно ускладнюють зміст та структуру правової основи досить негативно впливають на розвиток державної соціальної політики щодо питань сім'ї та дітей.

Отже, в Україні основною проблемою державної соціальної політики щодо питань сім'ї та дітей, на наше переконання, є відсутність комплексного державно-правового підходу, а також низький рівень фінансових ресурсів, що спрямовуються на реалізацію державної політики у цій сфері. Відтак, важливо є стимулювати наукові розвідки із означеної проблеми та сприяти дослідженню ефективності національного і міжнародного законодавства у цій сфері, а також практики його застосування, сформувати достатній та якісний кадровий потенціал, не допускаючи скорочення у системі органів та установ щодо питань сім'ї та дітей, позаяк простежуємо постійне збільшення проблем у цьому напрямку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Борисова Ю. В., Прокопенко О. (2016). Сімейні відносини як об'єкт соціально-психологічної роботи з сім'єю. Соціальна робота в Україні: основні напрями, проблеми та перспективи розвитку: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Дніпропетровськ, 28 квітня 2016 р.). Дніпропетровськ: ДНУ. С. 30–33.
2. Клименко О. Ю. (2016). Особливості інституціоналізації соціального захисту дітей у кризових ситуаціях в сучасному українському суспільстві: дис. ... д-ра соціол. наук: 22.00.04. Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна. Х. 416 с.
3. Піддубний С. А. (2019). Державна політика в сфері захисту сім'ї в умовах суспільно-політичної кризи України (на прикладі Донецької області) : дис. ... канд. юрид. наук. Маріуполь, 2019. 246 с.
4. Конституція України. База даних “Законодавство України” / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 11.09. 2021 р.).
5. Про Концепцію державної сімейної політики: Постанова Верховної Ради України № 1063–14 від 17.09.1999 р. База даних “Законодавство України” / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 11.09.2021 р.).
6. Про затвердження Державної соціальної програми “Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини” на період до 2021 року: постанова Кабінету Міністрів України від 30.05.2018 р. № 453. Офіційний вісник України. 2018. № 48. Ст. 1673. База даних “Законодавство України” / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/453-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 11.09.2021 р.).

7. Діти й молодь які живуть або працюють на вулиці: приховане обличчя епідемії ВІЛ в Україні. (2006). Аналітичний звіт А. Тельчик. Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ) та Міжнародний благодійний фонд “СНІД Фонд Схід-Захід”. Київ. 234 с.
8. Опацький Р. М. (2012). Уповноважений Президента України з прав дитини: шляхи удосконалення. Юридична наука. № 4. С. 19–24.
9. Не на часі: чому дитяча політика України суперечить курсу на ЄС. Європейська правда. (2018). URL: <https://www.eurointegration.com.ua/experts/2018/06/1/7082440> дата звернення: 01.09.2021 р.).
10. Кривачук Л. Ф. (2012). Ефективність державного управління охороною дитинства: інноваційно-технологічні та кадрові чинники. Ефективність державного управління. Вип. 30. С. 197–204.
11. Приходько О. М., Мусточка К. К. (2016). Сучасний стан та проблеми соціально-правового захисту дітей-сиріт в Україні. Соціальна робота в Україні: основні напрями, проблеми та перспективи розвитку: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Дніпропетровськ, 28 квітня 2016 р.). Донецьк: ДНУ. С. 96–100.
12. Проміжна доповідь про виконання Україною конвенції ООН про права дитини (за період 2012 – 2016 роки). URL: <https://helsinki.org.ua/publications/promizhna-dopovid-pro-vykonannya-ukrajinoyu-konventsiji-oon-pro-prava-dytyny/> (дата звернення: 11.09.2021 р.).
13. Лесько Н. В. (2019). Адміністративно-правове забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері захисту дітей від насильства та інших протиправних дій: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Львів. 489 с.

REFERENCES

1. Borysova Yu. V., Prokopenko O. (2016). *Simeini vidnosyny yak ob'iekt sotsialno-psykholohichnoi roboty z simieiu* [Family relations as an object of socio-psychological work with the family]. *Sotsialna robota v Ukraini: osnovni napriamy, problemy ta perspektyvy rozvytku: materialy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii* (m. Dnipropetrovsk, 28 kvitnia 2016 r.). Dnipropetrovsk: DNU. P. 30–33.
2. Klymenko O. Yu. (2016). *Osoblyvosti instytutsionalizatsii sotsialnoho zakhystu ditei u kryzovykh sytuatsiakh v suchasnomu ukrainskomu suspilstvi* [Peculiarities of institutionalization of social protection of children in crisis situations in modern Ukrainian society]: dys. ... d-ra sotsiol. nauk: 22.00.04. Kharkivskiy natsionalnyi universytet im. V. N. Karazina. Kharkiv. 416 p.
3. Piddubnyi S. A. (2019). *Derzhavna polityka v sferi zakhystu simi v umovakh suspilno-politychnoi kryzy Ukrainy (na prykladi Donetskoi oblasti)* [State policy in the field of family protection in the socio-political crisis of Ukraine (on the example of Donetsk region)]: dys. ... kand. yuryd. nauk. Mariupol, 2019. 246 p.
4. *Konstytutsiia Ukrainy* [The Constitution of Ukraine]. Baza danykh “Zakonodavstvo Ukrainy” / VR Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (data zvernennia: 11.09. 2021 r.).
5. *Pro Kontseptsiiu derzhavnoi simeinoi polityky* [On the Concept of State Family Policy]: Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy № 1063–14 vid 17.09.1999 r. Baza danykh “Zakonodavstvo Ukrainy” / VR Ukrainy. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (data zvernennia: 11.09. 2021 r.).
6. *Pro zatverdzhennia Derzhavnoi sotsialnoi prohramy “Natsionalnyi plan dii shchodo realizatsii Konventsii OON pro prava dytyny” na period do 2021 roku* [On approval of the State Social Program “National Action Plan for the Implementation of the UN Convention on the Rights of the Child” until 2021]: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 30.05.2018 r. № 453. Ofitsiyni visnyk Ukrainy. 2018. № 48. P. 1673. Baza danykh “Zakonodavstvo Ukrainy” / VR Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/453-2018-%D0%BF#Text> (data zvernennia: 11.09.2021 r.).
7. *Dity y molod yaki zhyvut abo pratsiuut na vulytsi: prykhovane oblychchia epidemii VIL v Ukraini* [Children and young people living or working on the streets: the hidden face of the HIV epidemic in Ukraine]. (2006). Analitychnyi zvit A. Telchik. Dytiachiy fond OON (IuNISEF) ta Mizhnarodnyi blahodiinyi fond “SNID Fond Skhid-Zakhid”. K. 234 p.
8. Opatskiy P. M. (2012). *Upovnovazhenyi Prezydenta Ukrainy z prav dytyny* [Commissioner for the Rights of the President of Ukraine: Ways to Improve]: shliakhy udoskonalennia. Yurydychna nauka. № 4. P. 19–24.
9. *Ne na chasi* [Out of time]: chomu dytiacha polityka Ukrainy superechyt kursu na YeS. Yevropeiska pravda. (2018). URL: <https://www.eurointegration.com.ua/experts/2018/06/1/7082440> data zvernennia: 01.09.2021 r.).
10. Kryvachuk L. F. (2012). *Efektivnist derzhavnoho upravlinnia okhoronoiu dytynstva* [Effectiveness of state management of child protection]: innovatsiino-tekhnologichni ta kadrovi chynnyky. Efektivnist derzhavnoho upravlinnia. Vyp. 30. P. 197–204.

11. Prykhodko O. M., Mustochka K. K. (2016). *Suchasnyi stan ta problemy sotsialno-pravovoho zakhystu ditei-syrit v Ukraini. Sotsialna robota v Ukraini* [Current state and problems of social and legal protection of orphans in Ukraine]: osnovni napriamy, problemy ta perspektyvy rozvytku: materialy Vseukrainskoi naukovopraktychnoi konferentsii (m. Dnipropetrovsk, 28 kvitnia 2016 r.). Donetsk: DNU. P. 96–100.
12. *Promizhna dopovid pro vykonannia Ukrainoiu konventsii OON pro prava dytyny (za period 2012 – 2016 roky)* [Interim report on Ukraine's implementation of the UN Convention on the Rights of the Child (for the period 2012–2016)]. URL: <https://helsinki.org.ua/publications/promizhna-dopovid-pro-vykonannya-ukrajinoyu-konventsiji-oon-pro-prava-dytyny/> (data zvernennia: 11.09.2021 r.).
13. Lesko N. V. (2019). *Administratyvno-pravove zabezpechennia formuvannia ta realizatsii derzhavnoi polityky u sferi zakhystu ditei vid nasylstva ta inshykh protypravnykh dii* [Administrative and legal support for the formation and implementation of state policy in the field of protection of children from violence and other illegal actions]: dys. ... d-ra yuryd. nauk: 12.00.07. Lviv. 489 p.

Дата надходження: 01.06.2021 р.

Olha Kapitan

Stepan Gzhytskyi Lviv National University
of Veterinary Medicine and Biotechnologies,
Ph. D

LEGAL FEATURES OF STATE SOCIAL POLICY IN THE FIELD OF PROTECTION OF CHILDREN'S RIGHTS

The article reveals the legal features of the state social policy in the field of protection of children's rights. It is noted that the state social policy on family and children is one of the main directions of the state policy, which provides for the characteristics of public authorities, local governments and public institutions to form the defining objectives and principles of social protection of families and children.

It is emphasized that the implementation of an operational welfare state requires the formation of an effective mechanism, an effective conceptual basis for state social policy on family and children. However, a large number of regulations that have different legal force, their contradiction, disunity, high level of dynamism, the constant emergence of new rules that significantly complicate the content and structure of the legal framework quite negatively affect the development of state social policy on seven issues. and children.

It is determined that today in Ukraine the main problem of the state social policy on family and children is the lack of a comprehensive state and legal approach, as well as the low level of financial resources aimed at implementing state policy in this area.

Key words: social policy; Social Protection; welfare state; activity of subjects of formation; implementation of social policy; protection of children's rights; social protection system for families and children.